



USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi-
International Journal of Social Sciences Academy, Yıl 3, Year
3, Sayı 6, Issue 6, Ağustos 2021, August 2021
e issn: 2687-2641



SOSYAL HİZMET MERKEZLERİNDE ÇALIŞAN KADINLARIN MESLEK TERCİHLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ ÇERÇEVESİNDE İNCELENMESİ

EXAMINATION OF PROFESSIONAL PREFERENCES OF WOMEN WORKING
IN SOCIAL SERVICE CENTERS WITHIN THE FRAMEWORK OF GENDER
ROLES

Tuğba KONAKLI

Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi
Anabilim Dalı,
Kocaeli/Türkiye.

Assoc. Prof., Kocaeli University, Social
Sciences Institute, Department of
Administration,
Kocaeli/Turkey.
tugbakonakli@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4745-1805

Büşra KERVAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı,
Kocaeli/Türkiye.

Graduate Student, Kocaeli University,
Social Sciences Institute, Department
of Women Studies,
Kocaeli/Turkey.
busrakervan@hotmail.com

ORCID ID: 0000-0001-5347-0880

Makale bilgisi | Article Information

DOI: 10.47994/usbad.928702

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 27.04.2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 03.07.2021

Yayın Tarihi / Date Published: 20.08.2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Ağustos / August

Bu Makaleye Atıf İçin / To Cite This Article: Konaklı, T. & Kervan, B. (2021).
Sosyal Hizmet Merkezlerinde Çalışan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini
Çerçevesinde Meslek Tercihlerine İlişkin Bakış Açılarının İncelenmesi. *USBAD
Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 3(6), 1012-1033.

İntihal: Bu makale intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.



İletişim: Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/usbad>
mail: usbaddergi@gmail.com

Öz: Bu araştırmanın amacı, sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınların mesleki tercihlerine ilişkin görüşlerini toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelemektir. Araştırma, nitel araştırma modelinde fenomenoloji deseniyle tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklemini belirlerken, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay erişilebilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubuna 13 katılımcı dahil edilerek veriler görüşme yöntemi ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada, kadınların toplumsal cinsiyet rollerini, iş ve ekonomik yaşam, sosyal yaşam, aile ve evlilik yaşamı çerçevesinde değerlendirdikleri görülmüştür. Toplumsal cinsiyetin meslek tercihindeki etkisinin ise, "kadın işi algısı" alt teması altında toplandığı saptanmıştır. Örneklem kapsamına alınan katılımcılardan elde edilen veriler değerlendirildiğinde, katılımcıların meslek seçimlerinde erkeklerin yoğunlukta çalıştığı iş alanlarına girmekten kaçındıkları görülmüştür. Katılımcılar iş yaşamında yıldırımaya maruz kaldıklarını, iş yerinde terfi alma, yüksek maaş alma gibi imkanların erkek çalışan ya da yöneticiler tarafından engellendiğini aktarmışlardır. Araştırma sonucunda kadınların meslek seçimlerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşlerinin önemli rolü olduğu, aile ve sosyal çevrenin de kadınları meslek seçimine yönlendirme yaparken toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında yönlendirmeler yaptıkları saptanmıştır. Bu bağlamda, çeşitli kuruluşlarda çalışanlara, okul ve üniversitelerde öğrenci ve öğretmenlere ayrıca ebeveynlere, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin düzenlenmesine yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Hizmet Merkezi, Toplumsal Cinsiyet, Meslek Seçimi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Abstract: The main purpose of this study is to examine the views of women working in the special care center on their professional preferences in the context of gender roles. This study was designed in qualitative research method and phenomenological design. Easily accessible sampling method of the purposeful sampling methods was used to determine the sample of the study. The data were obtained through the interview method and the semi-structured interview form included 13 participants in the research sample. Content analysis method was used in the analysis of the data obtained. It was stated in the study that when women evaluated their gender within the framework of, work and economic life, social life, the family and marriage life. It was determined gender effect in the professional preferences is gathered under the category of perception of the job of woman. When the data obtained from the participants came under the sample was evaluated, it was stated that participants avoided entering the business areas where men work intensively in their professional choices. Participants stated that participants stated that they were exposed to intimidate in their work life and opportunities such as promotion at work and high salaries were blocked by male employees or managers. It has been found that gender roles have a great influence on women choice of professional, and people in their surroundings guide women within the scope of gender roles when directing women to choice of professional. In this context, suggestions have been developed for the organization of gender equality trainings for employees in

various institutions, students and teachers at schools and universities, and parents.

Key Words: Social Care Center, Gender, Choice of Professional, Gender Equality

GİRİŞ

Toplumdaki insanların cinsiyeti, biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olarak iki grupta değerlendirilir. Biyolojik kabul karşısında, bir insanın dişil ve erilden erkek ve kadına dönüşümü biyoloji ile değil, sosyal kültürel gelişmelerle ilgilidir (Giddens, 2000). Toplumsal cinsiyet, toplumun kadın ve erkek beklentileri ve toplumda sosyo-kültürel olarak nasıl konumlandırıldıklarıyla ilgilidir (Öngen ve Aytaç, 2013). Başka bir deyişle, genel olarak erkeklere ve kadınlara verilen belirli davranışlar, görevler, sorumluluklar ve klişeler vardır. Bu şekilde, tüm insanlar cinsiyete göre aynı şekilde değerlendirilir. Toplumdaki kültürel değerlendirmenin bir sonucu olarak, kadın ve erkeklere toplum tarafından kabul edilen bir dizi davranış ve sorumluluk verilir. Bu doğrultuda, kadın ve erkeklerden beklenenler toplumdan topluma veya aynı toplum için farklı alt kesimlerde farklılık gösterebilir (Günay ve Bener, 2011). Toplumlarda kadın ve erkeklere çocukluklarından itibaren öğretilen belli başlı kalıp yargılar vardır. Küçüklükten itibaren kız çocuklarına daha çok ev içinde olmayı öğretilirken erkek çocuklarına ise dışarıdaki hayat öğretilmektedir. Bu şekilde bireyler büyüüp erişkin bir kimlik kazandıklarında ise kadınlar özel alan olarak adlandırılan ev içinde; ev işleri, ev içinde var olan bireylerin bakımları gibi ihtiyaçlar için çalışırken erkek ise; kamusal alan olarak adlandırılan ve eve maddi güç sağlayıp evin geçimini sağlayan kişiler haline gelirler (Batga, 2014). Bu sebeplerden dolayıdır ki toplumda erkeğin çalışması gayet doğal, olması gereken gibi görülürken kadının çalışması akıllarda soru işareti yaratmakta ve özel alandaki işleri aksatacağı düşünülüp iş hayatında olması garipsenmekte ve dönem dönem de engellenmeye çalışılmaktadır (Gökcan, 2018). Farklı kültürlerde, kadınlar sosyal yapıya uygun olarak özgür-eşit ve ikincil-bağımlı pozisyonlarda bulunurlar ancak genel olarak sosyal yapı, sosyalleşme sürecinde kadınları sınırlama eğilimindedir (Bekar, 2010).

İnsanlık tarihi boyunca birçok uygarlıkta, erkekler kadınlara göre daha güçlü daha liderlik özelliklerine sahip ve kamusal alanda aile geçimini sağlamak adına var olmuştur. Kadınlar ise daha duygusal, nazik ve şefkatli özelliklerine sahip ve hane halkının birincil bakım ihtiyacı, çocuk bakımı gibi işleri gerçekleştiren olarak görülmüştür (Batga, 2014). Erkeklerden ve

kadınlardan beklenen duygusal davranış farklılıkları içerir. Toplum, bir kadını daha duygusal, kırılgan, naif, nazik, güçsüz ve bir erkeği güçlü, bağımsız, duygusal olmayan olarak tanımlar (Dökmen, 2015). Bu kalıp yargılar erkeklerin ve kadınların bulunduğu her alana yansır. Bir erkek iş hayatında daha güçlü ve duygularından uzak olarak kabul edilirken, kadın ise kırılgan ve duygularını işle karıştıran biri olarak kabul edilir. Toplum, erkeklere verilen güçlü rollerle kadınları dışlar ve doğumdan itibaren kadınların başarısının önüne engeller koyar. Bu nedenlerden dolayı, kadınlar çalışma hayatından çıkarılıp evde çocuklara ve işlere bakmak zorunda kaldılar (Gözener, 2012). Toplumsal cinsiyet ideolojik ve kültürel bir yapıdır aynı zamanda maddi pratikler alanında yeniden üretilir ve bu pratiklerin sonuçlarını etkiler (Küçükbaşol, 2014). Ataerkil sistem erkekler tarafından kurulmuş olup ataerkil ideolojisi nesilden nesile aktararak toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimi sağlanır. Yeniden üretim süreci ataerkilliğin belkemiğini oluşturur (Demren, 2001). Yeniden üretimle ilgili olarak ise kadın çocuk doğurma ve yetiştirme gibi biyolojik temeli olan işlerin yanı sıra hanenin günlük işleri, hane üyelerini ertesi günün üretim sürecine hazırlamak ve çocukları toplumsal rolleri için hazırlamak gibi günlük ve ideolojik yeniden üretimle ilgili rolleri üstlenmektedir (Ecevit, 2003). Toplumsal cinsiyet kavramı toplumdaki insanların kadın ve erkek olmasından kaynaklanan eşitsizlik, farklılıklar, adaletsizlik, ayrımcılık gibi kavramlara yol açmaktadır. Cinsiyet aynı zamanda eğitim, gelir dağılımı, çalışma koşulları ve sosyal pozisyonda kadınlara karşı ayrımcılığa neden olmaktadır. Bu eşitsizlik, kadınların çalışma hayatlarında, yaşam doyumlarında ve yaşamları hakkında yaptıkları seçimlerde de önemli ölçüde hissedilmektedir. Toplum, erkekleri ve kadınları kendi içlerinde aynı kalıp ve değerlerde değerlendirirken bazı meslekler ve pozisyonlar kadın işi olarak tanımlanırken, diğerleri erkek işi olarak tanımlanır ve cinsiyetçi iş bölümü doğar (Gökçen ve Büyükgöze-Kavas, 2018). Bu ayrım, iş ve çalışma ortamında birçok eşitsizliği beraberinde getirir. İşe alım sürecindeki yaklaşım ve görevler, iş tanıtım sürecinde, çalışma ortamında da cinsiyete dayalı olarak kabul edilmekle birlikte, cinsiyete yönelik ayrımcılığı ortaya çıkarmaktadır. Kadınlar çalışma ortamlarında yönetici pozisyonlarına gelememekte, güç ve saha çalışması gerektiren işlerden uzak durmak zorunda kalmakta ve karar alma mekanizmalarında yer alamamaktadırlar (Erikli, 2020; Acar vd., 1999).

Mesleki seçimleri, bireylerin erken yaşlardan itibaren maruz kaldıkları sosyal kültürel yapı, cinsiyet rolleri, sosyal yönelim, eğitim hayatı gibi birçok faktörden etkilenir. Toplumsal yapının dayattığı

toplumsal cinsiyet rolleri, kadınları belirli iş türlerine yönlendirmektedir. Kadının en önemli görevlerinden biri çocuklarıyla ilgilenmek ve aile yaşamı içindeki süregelen işleri yapmaktır (Moya vd., 2000). Evlerine ve/veya çocuklarına daha yakın olmak, mesleklerini eş ve anne sorumlulukları ile birlikte sürdürmek uğruna, kadınlar daha esnek zaman dilimlerine sahip olabilecek işleri seçmeyi tercih etmekte ve bu seçimden sebep daha düşük kazanç veya daha az fırsat elde etmektedirler. Ayrıca, kadınların insanlarla ilgilenecekleri hizmet sektöründe çalışmayı ve üretim sektöründe çalışmaktan daha fazla tercih ettikleri belirtilmektedir (Acar vd., 1999). Cinsiyet rolleri, kadınların meslek seçimlerini, yaşam tarzlarını, kendilerini gerçekleştirmelerini, öz farkındalıklarını ve neler yapabileceklerini etkileyebilmektedir. Bu nedenlerden dolayı, kadınların sekreterlik, bebek bakımı, temizlik, hemşirelik ve bulaşık yıkama gibi işlere yönelme olasılığı daha yüksektir (Eser, 2010).

Sosyal hizmet merkezleri, dezavantajlı grupların tespitinin yapılarak koruyucu, önleyici, destekleyici, geliştirici hizmetlerin sunulduğu gündüzlü/yatılı merkezlerdir. Sosyal hizmet işlerinde ise meslek grupları olan bakıcılık, hemşirelik gibi görevler toplum tarafından kadınlara ait iş olarak görülmektedir (Delice, 2006). Sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınların bu konulardaki duyarlılıkları, kendilerinin sahip oldukları ya da çevrelerinde gözlemledikleri cinsiyet ayrımcı tutumların bilinmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin meslek tercihlerine etkisinin öğrenilmesi toplumsal cinsiyet çalışmalarına veri sağlaması yönüyle önemli olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda kadınların meslek tercihleri ile toplumsal cinsiyete ilişkin görüşlerinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algıları doğrultusunda meslek tercihlerinin incelenmesidir.

Araştırmanın amacına uygun olarak şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınlar toplumsal cinsiyet rollerini nasıl değerlendirmektedirler?
2. Kadınların meslek tercihlerinde toplumsal cinsiyet nasıl bir rol oynamaktadır?

YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma modelinde fenomenoloji deseninde tasarlanmıştır. Patton'a (1990) göre fenomenolojik araştırmada farklı

insanların deneyimleri analiz edilir ve buradaki öz bulunur. Amaç, bulunan fenomeni onu deneyimleyenlerin gözünden görüldüğü gibi anlamaktır. Fenomonolojik bir çalışmanın odak noktası katılımcıların içsel özünü ortaya çıkarmak ve ortak deneyimlerle yorumlamaktır (Merriam, 2009). Bu araştırmada sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınların meslek tercihlerinde toplumsal cinsiyet etkilerinin özünü ortaya çıkararak kadınların ortak deneyimleriyle yorumlama amacı güdülmüştür. Bu sebeplerden dolayı bu araştırmada fenomonolojik araştırma deseni kullanılmıştır.

ÇALIŞMA GRUBU

Nitel araştırmalarda örneklemin doğru seçimi çok önemli bir adımdır. Nitel araştırmalarda farklı örnekleme biçimleri olmasına rağmen, genellikle araştırılan konunun en iyi şekilde açıklanmasına izin verecek ve araştırma probleminin çözümüne en iyi katkıyı sağlayacak örnekler elde edilmeye çalışılmaktadır (Baltacı, 2018). Bu araştırmada çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yöntemi örnekleme ulaşması hızlı ve kolay olan ögelere dayanır (Patton, 1990). Araştırma verileri Sakarya ili Adapazarı ilçesinde bulunan sosyal hizmet merkezinde çalışan ve araştırmaya katılmaya gönüllü 13 kadınla derinlemesine görüşme yönetimiyle elde edilmiştir.

Araştırmada derinlemesine görüşme sayısı arttıkça, katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerinin mesleki tercihlerine ilişkin bakış açılarına ilişkin veri derinliğinde de bir artış olmuş ve belirli bir doygunluğa ulaşıldığı düşünüldüğünde (13. Katılımcıdan sonra) görüşmeler sona erdirilmiştir.

Katılımcılar gizlilik esasına dayanarak kodlarla tanıtılmıştır. Katılımcı kodları "Katılımcı" kelimesini temsilen "K " harfi ile ve araştırmaya katılan sıralara göre rakamlarla ifade edilmiştir. Çalışma grubunun demografik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların 19 ile 56 yaşları arasında olduğu, bakım, büro, meslek, sağlık ve temizlik personeli olarak görev farklı birimlerde çalışmakta oldukları, dokuz katılımcının bekar dört katılımcının ise evli olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Kod	Meslek	Yaş	Medeni Durum
K1	Bakım Personeli	19	Bekar

K2	Mesleki Personeli	23	Bekar
K3	Bakım Personeli	19	Bekar
K4	Bakım Personeli	20	Bekar
K5	Bakım Personeli	23	Bekar
K6	Büro Personeli	24	Bekar
K7	Temizlik Personeli	37	Evli
K8	Bakım Personeli	50	Evli
K9	Temizlik Personeli	56	Evli
K10	Bakım Personeli	23	Bekar
K11	Bakım Personeli	53	Evli
K12	Sağlık Personeli	24	Bekar
K13	Bakım Personeli	23	Bekar

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınların mesleki tercihlerinin toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde incelenmesi amacıyla derinlemesine görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Bu araştırmanın amaçları doğrultusunda yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formunun oluşturulması sırasında, sorular alanyazın taranarak ve uzman görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu üç uzman görüşüne sunulduktan sonra, iki katılımcı ile pilot görüşmeler yapılmış olup görüşme formu son halini almıştır.

VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Nitel veri analizi, araştırmacının verilerinin düzenlediği, analiz birimlerine böldüğü, sentezlediği, formatları ortaya çıkardığı, önemli değişkenleri keşfettiği ve raporda hangi bilgilerin yansıtılacağına karar verdiği bir süreçtir (Bogdan ve Biklen, 1992). Bu araştırmada, katılımcılardan görüşme için sözlü onay alınmış, çalışmanın içeriği, amacı ve görüşme formu hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmeler, katılımcıların ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Elde edilen veriler analiz için yazıya aktarılarak içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Temel olarak, içerik analizi süreci, benzer verileri belirli kavramlar ve temalar içinde birleştirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği şekilde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2000). İçerik analizi sürecinde, sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınların cinsiyet rollerine ilişkin algıları ve meslek seçimi ile ilgili görüşlerine yönelik kodlar oluşturulmuştur. Verilerden elde edilen anlamlı bölümleri kodlarken anlamı en iyi

yansıtabilecek kavramları tanımlamak amaçlanmıştır (Morse ve Field, 1995). Nitel araştırmalarda gerçekleştirilen içerik analizlerinde oluşturulan “temalar” öznitelikleri tanımlayan öğelerdir ve araştırmacının çalışma sorusunu yanıtlamasına olanak tanır. Temanın amacı (kategoriden farklı olarak), katılımcının deneyimlerinin özünü ortaya çıkarmaktır. Her temanın, verilerin kapsamlı bir görünümünü ortaya koyan alt bölümlere ayrılmış haline “alt tema” denir (Vaismoradi vd., 2016). Tema ve kodları bulmak için, kodlar arasındaki ortak yönlerin değerlendirildiği ve kategorize edildiği ve kendi aralarında anlamlı bir bütün oluşturup oluşturmadıkları incelenmiştir (Hsieh ve Shannon, 2005). Kodlardan, alt temalardan ve temalardan elde edilen veriler tanımlandıktan ve sistematik olarak birleştirildikten ve destekleyici alıntılarla yorumlandıktan sonra, sonuçlar açıklanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Araştırmaya katılan kadınların yaşamlarını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde değerlendirilmesi iş ve ekonomik, sosyal yaşam, aile ve evlilik yaşamı temaları altında incelenmiştir. Her tema kendi içinde farklı alt tema ve kodlara bölünmüştür. Katılımcıların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde iş ve ekonomik yaşamlarını güç, nüfus, aile/sosyal çevre olmak üzere üç ayrı alt temada değerlendirdikleri görülmüştür.

Araştırmaya katılan kadınlara “sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınlar yaşamlarını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde nasıl değerlendirmektedirler?” sorusunun iletilmesinin sonucunda elde edilen verilerin içerik analizinden ulaşılan “iş ve ekonomik yaşam” teması altındaki kod örnekleri ve alt temalar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde İş ve Ekonomik Yaşam

Tema	Alt tema	Kod	Alıntı
İş ve Ekonomik Yaşam	Güç	Erkek işi, Kadın işi, Ağır iş, İş ortamı.	Kadınlar erkeklerin iş alanına girmemeli, kadınlar kadınlara ait olan işleri yapmalıdır (K1).
	Nüfus	İş yerinde, Kadın/erkek sayısı, Yer edinme, Kadın çalışan artışı.	Mesela on tane erkek varsa bir tane kadın varsa muhtemelen çalışma hayatında çok mutlu olmayacak sayıların eşit bir şekilde olduğu yerlerde çalışırsa daha hareket edebileceğini düşünüyorum (K2).

Aile/Sosyal çevre	Kalıp yargılar, Hanım hanımcık, Aile, Ev işi, Anne olmak, Çevre.	Kadınlara çok fazla karışan var hani aile karışıyor baba karışıyor eş karışıyor bazen kadınların çocukları bile karışıyor yani kadına herkes karışıyor sanki onun hiçbir fikri yokmuş gibi (K6).
-------------------	--	--

Güç alt temasında kadınlar, işleri erkek işi ve kadın işi olarak ayırmışlardır. Kadınlar bazı işlerde fiziksel güç açısından erkeklere oranla yetersiz olduklarını belirtmişlerdir. Güçlerinin yetersiz olduğunu düşündükleri için ise ağır iş şartları sebebiyle iş yaşamına katılmalarının olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Örneğin K3 bu görüşünü şu şekilde ifade etmiştir; *"Kadın çok ağır işlerde çalışmamalı yani bunu başaramaz bundan dolayı erkeğin alanına girmemeli... Bizler temizlik yapabiliriz hastaya bakabiliriz yani ağır işler ve zeka gerektiren şeyleri erkekler yapması gerekiyor"* (K3).

Kadınlar iş ortamında erkekler tarafından ezilme ve engellenme nedeniyle kendilerini ispat etmekte zorlanmalarından sebep erkeklerin sayıca çoğunlukta olduğu iş alanlarını tercih etmediklerini ifade etmişlerdir. Kadınlar bu sebeplerden dolayı çalışabilecekleri işlerin sınırlı olduğunu bu sınırlılık içerisinde ise iş ve ekonomik yaşamda yer edinmelerinin oldukça zor olduğunu belirtmişlerdir. K6 bu konuda şu şekilde görüş bildirmiştir; *"Bir de kadınların girebileceği iş ortamları sınırlı erkeklerin iş ortamları daha geniş yani erkekler kadınları biraz dışlıyorlar denilebilir. Kadınları eziyorlar aslında yani nasıl desem kadınlar erkeklerden çekindikleri için çalışmaktan kaçınıyorlar"* (K6). Kadınlar çalışamadıklarında ise ekonomik olarak güç kaybederek erkeklere karşı muhtaç duruma düştüklerini ifade etmişlerdir. Bu durum kadınların iş yaşamlarına katılımlarında olumsuz bir etken olarak görülmektedir. Katılımcılardan bazıları iş yerinde yaşanan tacizin kadının iş yaşamına katılımını doğrudan olumsuz etkilediğini ve kadınları iş yaşamından uzaklaştırdıklarını bu sebeplerden dolayı da kadınların iş yaşamındaki sayılarının azaldığını ifade edilmiştir. K8 bu durumu şu şekilde açıklamıştır; *"(...) yani kadın birazcık yüzüne bakılır biriyse, güzelse toplumda sert ve dik olman gerekiyor bunu zamanla öğreniyorsun. Mesela benim kapalı kıyafetler giymemin en büyük sebebi budur yani iş yerlerinde bana sarkıntılık olmaması. Birçok kadın bu sebeplerden dolayı işi bırakmak zorunda kalıyor"* (K8). Nüfus alt teması altında, araştırmaya dâhil olan kadınlar iş yerlerindeki erkek ve kadın sayılarındaki orantısızlığına vurgu yaparken kadınların iş yerinde daha az sayıya olduğunu dile getirmişlerdir. Kadınların az sayıda olduğu yerlerde

çalışan kadınların ise mutlu olamayacaklarını iş verimlerinin düşük olacağını ifade etmişlerdir.

Aile/sosyal çevre alt temasında ise katılımcılar, eşlerinin, anne ve babalarının, çocuklarının iş yaşamına girme kararında etkili bir rol oynadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar iş yaşamlarındaki kadınların tavır ve duruşlarına vurgu yapmışlardır. Katılımcılara göre iş yaşamında kadının varlığını belirli şartlar altında olabileceğini sosyal çevrenin ve ailelerinin beklentisinin bu doğrultuda olduğunu dile getirmişlerdir. Örneğin K1 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir; *"Kadınlar edebinle hanım hanımcık namusunu koruyarak böyle efendi gibi çalışacaklarsa tabi ki çalışabilirler ailemizin ve toplumun bizden beklentisi bu yani"* (K1).

Araştırmaya katılan kadınlara göre bir kadının hem ev işlerinin tamamını yapıp hem de işe gitmesi oldukça güçtür. İş ile evinin arasında olan kadınlar özellikle zaman konusunda büyük sıkıntılar çekmekle birlikte evine yakın yerdeki işleri tercih etmekte ya da uzak konumda ki işlerini bırakmak zorunda kalmaktadırlar. K9 bu durumu şöyle ifade etmiştir; *"Eski işim evime oldukça uzaktaydı ve ben hem işe gidip hem de ev işleri hani çocuk bakma gibi işleri yaparken evde zorlanıyordum. Hem yol beni yoruyordu hem de yolda zaman kaybediyordum tabi bir de"* (K9). Elde edilen verilerin analizi sonucunda sosyal yaşam teması altında himaye ve mekan alt temaları elde edilmiştir. Himaye alt teması incelendiğinde kadınlar ailesinin, eşinin, çevresindeki herhangi bir erkeğin himayesinde olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılara göre sosyal yaşam kadınların himayesinde olduğu kişiler tarafından çeşitli sebeplerle kısıtlanan ve namuslarının onlar tarafından korunması gereken bir alandır. Araştırmaya katılan kadınlara "sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınlar yaşamlarını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde nasıl değerlendirmektedirler?" sorusunun iletilmesinin sonucunda elde edilen verilerin içerik analizinden ulaşılan sosyal yaşam temasına ait kod örnekleri ve alt temalar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Sosyal Yaşam

Tema	Alt tema	Kod	Alıntı
Sosyal Yaşam	Himaye	Namus, hizmet eden, Anaç, Erkek belirleyici, korunan	Erkekler daha rahat biz bu kadar rahat değiliz gerçek bu çünkü onlar erkek yani onların korumaları zorunlu olduğu bir namusları yok erkekler bizim hayatımızı belirliyor sosyal yaşamınızı belirliyor (K7).

Mekan	Mesafe, yalnız dışarı çıkılmamalı, Erkek mekânı, toplu taşıma araçları	Dolmuşta tek kalmayı insan çekiniyor yani olmaması daha iyi sosyal yaşantımızın (K8).
-------	--	---

Katılımcılara göre sosyal yaşamda kadının rol ve yerinin belirleyicisi erkeklerdir. Kimi katılımcılara göre ise kadın toplum içerisinde “kadın gibi davranmak” zorundadır. Katılımcılara göre, toplumsal alanda atanmış bazı duruş ve tavırlar vardır ve kadınlar da sosyal yaşamda bunu sergilemek zorundadır. Örneğin K10 bu durumu şöyle ifade etmiştir; “Yani kadınsan senin kadın gibi davranman lazım yani kadın gibi davranmak derken oturup kalkmasını bilmeli birini emrin altında gibi davranmalısın.” Sosyal yaşam teması altında mekan alt teması incelendiğinde kimi katılımcılara göre ev dışındaki alan kadınlar için ideal değildir. Sosyal yaşam kadınların alanı değildir çünkü evin dışındaki çevre onlar için tehlikeler içermektedir. Kadınlar çevrelerinden alacakları olumsuz tepkiler nedeniyle ev dışında zaman geçirmemeyi tercih etmektedirler. K1 bu konudaki görüşlerini şu şekilde belirtmiştir; “Yani nasıl desem bayanlar öyle çok sosyalleşmemeli (...) sokaklarda kadınların başına bin türlü hal geliyor, (...) kadınlar evde durmalı ya da eşiyile babasıyla erkek kardeşiyle dışarı çıkmamalıdır.”

Sayfa | 1022

Katılımcılar mekanları kadın mekanı ve erkek mekanı olarak adlandırmaktadırlar. Kadınların bulunmaması gereken alanlar olduğu üzerinde duran katılımcılar, sosyal yaşama katılmamalarının en büyük sebeplerinden biri olarak gece saatleri olduğunu belirtmişlerdir. K10 geç saate dışarıda bulunma konusunda şu ifadelerde bulunmuştur; “Kadın belli saatler dışında dışarıya çıkmaz (...) tek başına isen ve başına bir şey gelmişse derler ki bu kadın bunu hak etti”. Sonuç olarak toplumsal cinsiyet rolleri sebebiyle kadınların sosyal yaşamlarının olumsuz etkilendiği fark edilmiştir.

Araştırmaya katılan kadınlara “sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınlar yaşamlarını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde nasıl değerlendirmektedirler?” sorusunun iletilmesinin sonucunda elde edilen verilerin içerik analizinden ulaşılan aile ve evlilik yaşamı temasına ait kod örnekleri ve alt temalar Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile ve Evlilik Yaşamı

Tema	Alt tema	Kod	Alıntı
Aile ve Evlilik Yaşamı	Aile bireylerinin rolleri	Ev işi, annesine yardım, erkeklere hizmet, bebeğe bakmak, Dinleyici, hizmetçi.	Kadın her şeydir hem içeride hem dışarıda (...) şimdi ekonomi de kısıtlı olduğu zaman kadın dışarıda da çalışmak zorunda kalıyor (K8).
	Evlilik	İtaat, İş bırakmak, Hizmet eden, Namus, Adaletsizlik, Sıkıntı, Stres, Özgürlük.	Çocuk doğduğu zaman kadın çalışamaz annenin çocukla sürekli iletişimde olmalı ve her anında yanında olmalı (K4).

Aile ve evlilik yaşamı teması altında "aile bireylerinin rolleri" alt teması incelendiğinde katılımcılar, kadınları aile yaşamında evin tüm işlerini yapan, eşine, çocuklarına, evdeki diğer kişilere bakım hizmeti veren, evin tüm düzeniyle ilgilenen biri olarak görmektedirler. Bununla birlikte kadının çalışmasının aile içi rollerini gerçekleştirmelerine engel olmaması gerektiğini çünkü bunların kadının görevi olduğunu belirten katılımcılar olmuştur. Örneğin K1 bu konuda şunları ifade etmiştir; "Kadınlar aile içinde ev işlerini yaparlar yani kadın çalışsa da bunları yapar çünkü bunlar bir bayanın görevidir." Katılımcı kadınlara göre çocuk ile baba arasında arabuluculuk yapmak, çocukların istek ve taleplerini yerine getirerek sorunlarını çözmek kadınların görevidir. Bu durum kadınların toplum tarafından kendilerine atfedilen rolleri güçlü biçimde benimsediklerini göstermektedir (K1, K12).

Katılımcılarla yapılan görüşmeler neticesinde aile bireylerinin rolleri incelendiğinde kız çocuklarının ve erkek çocuklarının ev içi görev, sorumluluk ve rolleri, oynadıkları oyunlar üzerinde durulmuştur. Kız çocuklarının erkek çocuklara oranla ev içinde daha fazla zaman geçirdikleri fark edilmiştir. Erkek kardeşe birincil bakım hizmeti sunulması, ev işlerinde anneye yardım edilmesi, evin işlerinin yapılması, evde bebek var ise bebeğin bakım işiyle ilgilenilmesi gibi aile içindeki rol ve sorumlulukların kız çocuklarına ait olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak katılımcılar aile yaşamlarında kadına ve erkeğe toplum tarafından atfedilen rollerin çocuklara öğretildiğini ve bunun zaten olması gereken bir süreç olduğunu ifade etmişlerdir (K7, K6, K8, K10).

Aile ve evlilik yaşamını teması altında evlilik alt teması incelendiğinde katılımcılar, evlenen kadınların ev düzenine ait tüm işleri tek başına yaptıklarını, ev işlerinin ve çocuk bakımlarından dolayı iş yaşamını bırakmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Sorumluluklarının eşe ve eşin ailesine karşı olacağını bu da hayatlarında sıkıntı ve stres getireceğini aynı zamanda arabulucu olarak eşin ailesiyle ilgili tüm dengeleri tutmak zorunda olacaklarını dile getirmişlerdir. Katılımcılar evlilik ile ilgili görüşlerini olumsuz yönde iletirken ev içinde adaletsizlik ve eşitsizlikten dolayı evliliğin hayatlarına bir yük olduğunu ifade etmişlerdir. Örneğin bir katılımcı bu konuyu şu şekilde dile getirmiştir;

"Kadın bir de aynı zamanda işte de çalışıyor ve evdeki diğer bütün sorumluluklarını da yerine getiriyor işte evlilik böyle bir şey ve bu kadar şeye rağmen kadın asla yaranamıyor evlilik kadının yükünün artması ve eşitsizlik demek burada adalet yok" (K5). Katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, kadınlara toplum tarafından atanan geleneksel rolleri benimseyip yaşamlarını buna göre şekillendikleri ve çocuklarına da bu geleneksel rolleri öğrettikleri fark edilmiştir. Buna rağmen gerek iş ve ekonomik yaşam gerek sosyal gerekse aile yaşamlarında bu rollerin kendilerini sınırladığı fiziksel ve psikolojik yük getirdiği görülmektedir. Katılımcılar bu koşullarda da olsa çalışmak, faydalı olmak ve üretmek isteğinde olduklarını belirtmişlerdir. Toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak kadınların meslek tercihlerinin incelenmesi amacıyla sosyal hizmet merkezinde çeşitli birimlerde çalışan kadınlara "kadınların meslek tercihlerinde toplumsal cinsiyet nasıl bir rol oynamaktadır?" sorusunun yöneltildiği sonucunda elde edilen verilerin içerik analizinden ulaşılan alt tema ve kod örnekleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Meslek Tercihlerinin Toplumsal Cinsiyet Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Tema	Alt tema	Kod	Alıntı
Meslek Tercihi	Kadın işi algısı	Rahat bir iş, Eve yakın, Erkeklerin olduğu yerlerden uzak, Kadınların için güvenli, Bakıcılık, Kadın işi, Duygusallık, Şefkat	Evime yakın bir yer kadın kısmının yollarda çok fazla zaman geçirmemiz gerekiyor hem yani otobüslerde hoş olmuyor sonuçta yani kadınız (K9). Anaçlık duygusallık bize doğuştan gelen bir kadını özellik (K1). Mesleğin kadını özelliklerle ilgisi var yani hatta olmazsa olmaz, duygusal olmak, ayrıntıcı olmak, dikkatli, şefkatli olmak bunlar kadını

Araştırmaya katılan kadınlar meslek seçimleri değerlendirirken yaptıkları işi kadınların yapabileceği rahat bir iş olarak değerlendirmektedirler. Rahat bir iş onlara göre çalışma saatlerinin kısa olması, evlerine yakın olması, fiziksel güç olarak yetişebilmeleri olarak tanımlamaktadırlar. Elde edilen verilerin analizi sonucunda kadınların meslek seçimlerinde "kadınsı" olarak nitelendirilen özellikleri temel aldıkları görülmüştür. Meslek seçimini yaparken aile içindeki rollerini devam ettirebilecekleri, toplumsal cinsiyet rollerine uygun gördükleri bakım ve hizmet işini seçtiklerini ifade etmişlerdir. Kadınlar kişisel özelliklerini cinsiyetleriyle bağdaştırırken bu özelliklerinden kaynaklı sosyal hizmet merkezindeki meslek seçimlerini yaptıklarını ifade etmiştir. Kadınlar cinsiyetlerinden kaynaklı olarak, tüm kadınların erkeklere oranla daha çok empati kurma, sabırlı, merhamet sahibi, tatlı dilli, sakin, dikkatli, duygusal, anaç, şefkatli, yumuşak kalpli, yardımsever özelliklere sahip olduklarını belirtmişlerdir. Mesleğin cinsiyetten kaynaklı zor olan yanlarına da değinilmiştir. Kadın olunduğu için meslekte zorlayıcı yanlar, erkek hastalara bakım ve duygusal olunmasından dolayı psikolojik yıpranma olarak belirtilmiştir. Örneğin K10 bu durumu şu şekilde ifade etmiştir; *"Psikolojik olarak da zor çünkü bizim fitratımızda duygusallık var çoğu şeyden etkilerine biliyoruz ve buradaki hastalığın hikâyeleri bazen bana çok ağır geliyor"* (K10). Sosyal hizmet merkezinde çalışan bazı yönetici kadınlar ise bir örgütü yönetmenin kendilerine güç verdiğini ve erkekleştiklerini ifade etmişlerdir.

"Kadınlar otorite kurmayı seviyorlar yani bunu yapınca erkekleştiklerini hissediyorlar ve erkekleşmek kadınları mutlu ediyor bir güç gibi görüyorlar" (K12). Bu ifade de kadınların toplumsal cinsiyet rollerini benimsemelerinin ve buna yönelik meslek seçiminin bir sonucu olarak düşünülebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Birçok kültüre göre kadın ve erkekten farklı rol ve davranışlar beklenirken bu farklılıklar bireylerin mesleki tercihlerini de etkilemektedir (Özkaplan, 2013). Çalışmanın bulguları neticesinde kadınların bazı meslekleri "erkek mesleği", bazı meslekleri ise "kadın mesleği" olarak değerlendirirken yaptıkları hizmet işini ise "kadın mesleği" olarak tanımladıkları saptanmıştır. Uyuğç (2003) da bu durumu "erkeklerin doğumdan itibaren bireysel değerlerle (bağımsız, eril, atak vb.); kadınların

ise hizmete veya bakıma yönelik değerlerle (dişil, toplulukçu, insanı dikkate alma vb.) sosyalleşmesidir” şeklinde açıklamıştır.

Araştırma bulgularına göre kadınların meslek seçimlerinde aile yaşamlarındaki rol ve sorumlukların etkisi olduğu görülmüştür. Bu durum Özçatal (2011)'in çalışmasında ise kadınların ev içinde ailelerinin yaşamlarını sürdürmeleri için yaptıkları işleri çalışma hayatına girdiklerinde de devam ettikleri ve bu sebepten dolayı belirli mesleklerde yoğunlaştıkları şeklinde belirtilmiştir. Kadınların yardımseverlik, kibarlık, sevecenlik gibi bireysel değerlerinin meslek seçimlerinde etkili olduğu araştırma bulgularında görülmüştür. Uyguç (2003) çeşitli bölümlerde okuyan 740 öğrenciyle yaptığı çalışma neticesinde kız öğrencilerin değerlere erkek öğrencilere nazaran daha fazla önem verdiği, kız ve erkek öğrenciler arasında değerlere verdikleri önem bakımından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Buna dayanarak çalışmasında cinsiyetin değerler üzerinde etkisi olduğunu değerlerin de meslek seçimi üzerinde etkisi olduğunu vurgulamıştır.

Araştırmaya katılan kadınlarda kültür sonucunda doğan ve toplum tarafından atanan cinsiyet rollerinden memnuniyetsiz oldukları görülürken yine de bu rolleri yerine getirdikleri aynı zamanda kendi kız çocuklarına öğretip onlardan da bekledikleri görülmüştür. Annelerin kız çocuklarının cinsiyet rolü davranışlarında babalara göre daha fazla destek ve kontrol unsuru oldukları belirlenmiş olup bu yolla geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği görülmektedir (Arditti vd., 1991). Araştırma sonuçlarına göre kadınların meslek seçimlerinde geleneksel cinsiyet rollerinin etkisi olduğu ileri sürülebilir. Türkiye’de farklı çalışma gruplarıyla yapılan çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Gökçen ve Büyükgöze-Kavas, 2018; Şentürk vd., 2017; Kırağ, 2015; Uyguç, 2003; Eser, 2010).

Araştırma sonuçları neticesinde şu önerilerde bulunulmuştur;

- Toplumda daha eşitlikçi yapı elde edilmesi amacıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi konusunda;
- Kuruluşlarda çalışanlar için hizmet içi eğitim adı altında toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi verilebilir.
- Milli eğitim ve yüksek öğrenim müfredatına toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği kavramlarını içeren eğitim içerikleri eklenebilir.

- Ebeveynlere toplumsal cinsiyet eşitliliği duyarlılığı geliştirmek adına belediyeler, sivil toplum kuruluşları aracılığıyla eğitimler düzenlenebilir.
- Öğretmenlerin ve öğrenim gören öğrencilerin cinsiyete dayalı meslek seçimlerinin yaratmış olduğu olumsuz sonuçları konusunda meslek seçimine yönelik farkındalık çalışmaları yapılabilir.
- Kitle iletişim araçlarında toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik yayınlara yer verilebilir.

KAYNAKÇA

Acar, F., Ayata, A. G. & Varoğlu, D. (1999). *Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık: Türkiye’de Eğitim Sektörü Örneği, Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık ve Kadın Çalışanlara Karşı Tutumlar*. Ankara: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.

Arditti, J., Godwin, D. & Scanzoni, J. (1991). Perception of the Parenting Behavior and Young Women’s Gender Role Traits and Preferences. *Sex Roles* 25, 195-211.

Aziz, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Sayfa | 1027

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7(1), 231– 274.

Batga, B. (2014). Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile Bu Rollerin İş Yaşam Dengesine Olan Etkisi: Özel Sektörde Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim Adresi:

<http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/22423/Burçak%20Gökdemir-%20yeni.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Bekar, M. (2010). Kadının Sosyalizasyonu. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi* 13(2), 98- 117.

Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (1992). *Qualitative Research in Education*. Boston: Allyn and Bacon.

Delice, S. (2006). Hemşirelik Mesleği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Mesleğe Etkilerinin Betimlenmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim Adresi: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/28067/2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Demren, Ç. (2001). Ataerkillik ve Erkeklik Biçimlerinin Karşılıklı İlişkileri ve Etkileşimleri. (Yüksek Lisans Tezi). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. 100274.

Dökmen Z. (2015). *Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ecevit, Y. (2003). Toplumsal Cinsiyetle Yoksulluk İlişkisi Nasıl Kurulabilir? Bu İlişki Nasıl Çalışılabilir?. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 25, 83- 88.

Erikli, S. (2020). Çalışma Yaşamında Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığın Görünümü. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2(1), 39-60.

Eser, Ş. (2010). Toplumsal Cinsiyetin Meslek Seçimindeki Rolü ve Sekreterlik Mesleği Üzerine Bir Uygulama. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. 387980.

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. Ankara: Aytaç Yayınevi.

Gökcan, M. (2018). Meslek Seçiminde Toplumsal Cinsiyetin Rolü: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/610970>

Gökçen, M. & Büyükgöze-Kavas, A. (2018). Meslek seçiminde toplumsal Cinsiyetin Rolü: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi* 1(1), 48-67.

Gözener, E. (2012). *Ülkemizdeki Kadın İşgücü İstihdamının Dünya ve Avrupa Ülkeleriyle Karşılaştırılması: İstihdam Edilmiş Kadın İşgücüne İlişkin Bir Araştırma*. İstanbul Üniversitesi Yayınları: İstanbul.

Günay, G. & Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (TSA)* 15(3), 157-171.

Hsieh, H. F. & Shannon, S. E. (2005). Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research* 15(9), 1277-1288.

İslamoğlu, H. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Yayınları.

Kırağ, N. (2015). Hemşirelik Mesleğinin Seçiminde İlişkili Olan Faktörler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi* 8(4), 226-231.

Küçükbaşol, F. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanmasında Geçici Özel Önlem Uygulamaları: Türkiye’de Şartlı Eğitim Yardımları Örneği. (Uzmanlık Tezi). Erişim Adresi: <https://ailevecalisma.gov.tr/media/2516/fatmakucukbasol.pdf>

Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Merriam, S. B. (2009). *Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation*. CA: Jossey-Bass.

Morse, J. M. & Field, P. A. (1995). *Qualitative research methods for health Professionals* (2nd ed.). California: Thousand Oaks.

Moya, M., Expósito, F. & Ruiz, J. (2000). Close Relationships, Gender and Career Saliency. *Sex Roles* 42, 825-846. Oaks, CA: Sage.

Öngen, B. & Aytay, S. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi. *Sosyoloji Konferansları* 48, 1-18.

Özkaplan, N. (2013). Kadın Akademisyenler: Cam Tavanlar Hala Çok Kalın. *Kadın Araştırmaları Dergisi* 1(12), 1-23.

Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation Methods. (2nd ed.)*. Thousand Oaks. CA: Sage.

Şentürk, B., Ayyıldız Ünnü, N. A. & Kesken, J. (2017). İş Yaşamında Toplumsal Cinsiyetin Etkisi. *UİİİD-IJEAS (16. UİK Özel Sayısı)*, 865-878.

Uyguç, N. (2003). Cinsiyet, Bireysel Değerler ve Meslek Seçimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 18, 93-103.

Vaismoradi, M., Jones, J., Turunen, H. & Snelgrove, S. (2016). Theme Development in Qualitative Content Analysis and Thematic Analysis. *Journal of Nursing Education and Practice* 6(5), 100-110.

Yıldırım A. & Şimşek H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (2. bs.). Ankara: Seçkin yayıncılık.

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET: Toplumdaki insanların cinsiyeti biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olarak iki grupta değerlendirilir. Biyolojik kabul karşısında, bir insanın dişil ve erilden erkek ve kadına dönüşümü biyoloji ile değil, sosyal kültürel gelişmelerle ilgilidir (Giddens, 2000). Cinsiyet, toplumun kadın ve erkek beklentileri ve toplumda sosyo-kültürel olarak nasıl konumlandırıldıklarıyla ilgilidir. Toplumdaki kültürel değerlendirmenin bir sonucu olarak, kadın ve erkeklere toplum tarafından kabul edilen bir dizi davranış ve sorumluluk verilir. Bu doğrultuda, kadın ve erkeklerden beklenenler toplumdan topluma veya aynı toplum için farklı alt kesimlerde farklılık gösterebilir (Günay vd., 2011). Toplumsal cinsiyet; insanlara biyolojik cinsiyetinden dolayı atanan kadın ve erkek sınıflandırılmasının farklı coğrafya, tarihsel zamanlarda, kültürlerde toplum tarafından yüklenen roller ve sorumlulukların bütünüdür. Toplumsal cinsiyet kavramı toplumdaki insanların kadın ve erkek olmasından kaynaklanan eşitsizlik, farklılıklar, adaletsizlik, ayrımcılık gibi kavramlara yol açmaktadır. Cinsiyet aynı zamanda eğitim, gelir dağılımı, çalışma koşulları ve sosyal pozisyonda kadınlara karşı ayrımcılığa neden olmaktadır. Bu eşitsizlik, kadınların çalışma hayatlarında, yaşam doyumlarında ve yaşamları hakkında yaptıkları seçimlerde de önemli

ölçüde hissedilmektedir. Toplum, erkekleri ve kadınları kendi içlerinde aynı kalıp ve değerlerde değerlendirirken bazı meslekler ve pozisyonlar kadın işi olarak tanımlanırken, diğerleri erkek işi olarak tanımlanır ve cinsiyetçi iş bölümü doğar. Bu ayırım, iş ve çalışma ortamında birçok eşitsizliği beraberinde getirir. Bu araştırmanın amacı sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınların yaşamlarını toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde değerlendirmelerini, kadınların meslek tercihlerinin sebeplerinin toplumsal cinsiyet etkileri incelenmesidir. Bunun yanı sıra bu araştırmanın iki alt problemi bulunmaktadır.

1) Sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerini nasıl değerlendirmektedir?

2) Kadınların meslek tercihlerinde toplumsal cinsiyet nasıl bir rol oynamaktadır?

Neden-sonuç ilişkisini açıklamak için yapılan nicel araştırmalar, kadın araştırmalarındaki günlük deneyimlerin anlamını derinlemesine anlamak için yetersizdir (Kümbetoğlu, 2005). Bu sebeplerden dolayı bu çalışma nitel araştırma modelinde fenomenolojik desende tasarlanmıştır. Bu araştırmada çalışma grubunun seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde örnekleme ulaşması hızlı ve kolay olan ögelere dayanır (Patton, 1990). Araştırmanın çalışma grubunu Sakarya ili Adapazarı ilçesinde bulunan sosyal hizmet merkezinin çeşitli birimlerinde çalışan 13 kadın katılımcı oluşturmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme yönergesiyle 13 katılımcıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Veriler yüz yüze görüşmelerle toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yönergesinde sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınların; giriş olarak sosyo-demografik özellikleri (1) toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadınların yaşamlarını değerlendirmeleri, (2) sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınların meslek tercihlerinde toplumsal cinsiyet çerçevesinde etkili olan etmenlerine ilişkin yönlendirici olmayan, süreci anlama amaçlı açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Bu araştırmada, bir sosyal hizmet merkezinde çalışan kadınlarla yapılan görüşmeler, kadınların izni ile bir ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşme için sözlü onay alınan kadınlara çalışmanın içeriği, amacı ve görüşme formu hakkında bilgi verildi. Ses kayıt cihazına kaydedilerek elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularında ise; kadınların iş yaşamına katılma oranlarının düşük olduğu, iş yaşamına katılmasının önünde aile bireylerinin, ev içindeki iş yoğunluğunun, çocuk bakımının ve çevresel faktörlerin olumsuz etkenler olduğu görülmektedir. Kadınların kendi algılarında işleri "erkek işi" ve "kadın işi" olarak algıladıkları, kadın işlerinin daha çok bakım, temizlik gibi evde yapılan küçüklükten itibaren öğretilen ve güç gerektirmeyen işler şeklinde belirledikleri görülmüştür. Kadınların var olan öğretileri ve yaşam deneyimlerinden dolayı erkeklerle aynı ortamda çalışmakta zorlandıkları ve kendilerini rahat hissetmedikleri görülmüştür. Erkeklerin kamusal alanda var olurken kadınların özel alan içerisinde yaşamlarını geçirdikleri görülmüştür. Özel alanda kadınlar ev iş, çocuk, yaşlı bakımıyla ilgilenirken iş hayatına katılmaya

vakit bulamadıkları gözlemlenmiştir. Ev işleri ve iş yaşamı arasında kalan kadınlar ise aile bireylerinin yaşamının sürekliliğini sağlama görevini öncelik olarak görmelerinden kaynaklı iş yaşamını bırakmak durumunda kaldıkları fark edilmiştir. Kız çocukları erkek çocuklarına oranla ev işlerinde aktif rol almakta olup bunun sebebini ise aile bireylerinin onları evlilik dönemlerine ve yetişkin kadınlık dönemlerine hazırladıklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda araştırmaya katılan kadınların toplumsal cinsiyet rollerinden memnuniyetsiz oldukları fakat buna rağmen bu rolleri yerine getirdikleri ve kız çocuklarına da aktarım öğrettikleri görülmüştür. Kadınlar evliliği özgürlüklerinin kısıtlandığı bir oluşum olarak görürken aile bireylerinin yaşamlarını sürdürmek için birçok iş yaptıklarını fakat bunun görünmediğini ifade etmişlerdir. Kadınların meslek tercihlerini yaparken fiziksel güç olarak yetebilecekleri, mesai saatlerinin kısa, evlerine yakın olan iş alanlarını kriter almaktadırlar. Kadınlar ev içinde temizlik, yemek, çamaşır yıkama, yaşlıya ve bebeğe bakma gibi işlerle ilgilendikleri için sosyal hizmet merkezinde yapılan işlerle birebir aynı oldukları ve bu sebepten dolayı mesleği seçmelerinde büyük etken olduğu görülmüştür. Anaçlık, duygusallık, şefkatli olmak, nazik davranışlar, yardımseverlik gibi özellikler meslekle bağdaştırıldığı görülürken bu özelliklerin yoğunlukta kadınlara ait olduğunu bu sebeplerden dolayı bu mesleğin kadınlara ait olduğunu düşündükleri fark edilmiştir. Araştırmanın sonucunda; kadınların meslek seçimlerinde aile bireyleri ve aile içi rollerinin, bireysel değerlerin, kültürel öğretilerin etkili olduğu görülmüştür. BU araştırmanın önerileri ise; toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimler verilmesi, okullarda meslek seçimlerinde cinsiyet ayrımını gidermek için mesleki çalışmalar yapılması, kadınları kamusal alana katmak için politikalar üretilip bunları kamu spotlarında ilan edilmesi şeklinde sunulabilir.

EXTENDED ABSTRACT: Gender of people in society is evaluated in two groups as biological sex and gender. In the face of biological acceptance, the transformation of a person from feminine and masculine to male and female is not related to biology, but to social cultural developments (Giddens, 2000). Gender is about society's male and female expectations and how they are positioned socio-culturally in society. As a result of cultural evaluation in society, men and women are given a range of behaviors and responsibilities accepted by society. Accordingly, what is expected of men and women may differ from society to society or at a different low levels for the same society (Günay and Bener, 2011). Gender is a totality of roles and responsibilities imposed by society in different geography, historical times and cultures of the classification of men and women assigned to people because of their biological gender. The concept of gender leads to concepts such as inequality, differences, injustice and discrimination caused by the fact that people in society are men and women. Gender also causes discrimination against women in education, income distribution, working conditions and social positions. This inequality is also significantly felt in women's working lives, life satisfaction and the choices they make about their lives. While society evaluates men and women in the same

patterns and values within themselves, some professionals and positions are defined as women's work, while others are defined as men's work and sexist work is born. This distinction leads to many inequalities in the work and work environment. The aim of this research is to evaluate the lives of women working in the Social Care Center within the framework of gender roles, to examine the gender effects of the reasons for women's professional preferences. In addition, this research has two sub-problems.

- 1) How do women working in the Social Care Center evaluate their gender roles?
- 2) How does gender play a role in women's professional preferences?

Quantitative research to explain the cause-and-effect relationship is insufficient to deeply understand the meaning of daily experiences in women's research (Kümbetoğlu, 2005). For these reasons, this study was designed in a phenomenological pattern in the qualitative research model. In this research, easy-to-access sampling method, which is one of the purpose sampling methods, was used in the selection of the working group. Sampling in this sampling method is based on elements that are quick and easy to reach (Patton, 1990). The study group consists of 13 female participants working in various units of the social care center in Adapazarı district of Sakarya province. In-depth interviews were conducted with 13 participants with the semi-structured interview directive. The data was collected through face-to-face interviews. In the semi-structured interview directive, women working in the social care center; As an introduction, socio-demographic characteristics (1) evaluation of women's lives within the framework of gender roles, (2) consisted of open-ended questions aimed at understanding the process, which are not directed, regarding the factors that are effective within the framework of gender in the professional preferences of women working in the Social Care Center. In this study, interviews with women working in a social care center were recorded by a voice recorder with the permission of women. The women who received verbal approval for the interview were informed about the content, purpose and interview form of the study. The data obtained by recording to the voice recorder was analyzed by content analysis method. In the findings of the study; it is seen that women's participation rates in business life are low and family members, work intensity in the home, childcare and environmental factors are negative factors in front of their participation in business life. It has been observed that women perceive jobs as "men's work" and "women's work" in their own perception, and women's jobs are defined as jobs that are taught from childhood and do not require power, such as maintenance, cleaning. It has been observed that women have difficulty working in the same environment with men due to their existing teachings and life experiences and do not feel comfortable. It has been seen that men exist in the public space, while women spend their lives in the private space. It has been observed that women do not have time to participate in business life while taking care of household work, children and elderly care in a

private area. It has been noticed that women who are between domestic responsibilities and work life have to leave work life due to the fact they consider the task of ensuring the continuity of family members' life as a priority. Girls take an active role in housework compared to boys, and this is because family members prepare them for their marriage periods and adult periods of femininity. In this context, It has been seen the women who participated in the study were dissatisfied with their gender roles, but despite this, they fulfilled these roles and passed on and taught girls. While women see marriage as an organization which their freedom is restricted, they have stated that they do a lot of work for survival of family members, but this is not visible. Women take criteria for the areas of work where they can be physically able to make, their working hours are short and close to home while making their professional choices. Since women are interested in jobs such as cleaning, cooking, washing, caring for the elderly and the baby in the home, it has been observed that they are exactly the same as the work done in the social care center and therefore they have a big effect in choosing the professional. While It has been observed that features such as maternity, sensuality, compassion, kind behaviors, charity are associated with the professional, it has been noticed that these characteristics are predominantly women's and for these reasons they think this professional belongs to women. As a result of the research; It has been observed that family members and family roles, individual values, and cultural teachings are effective in women's choice of professional. The recommendations of this research are; providing pre-service and in-service trainings on gender inequality, doing professional studies to eliminate gender discrimination in choice of professional at schools , creating policies to include women in the public space and announcing them in public advertisements.